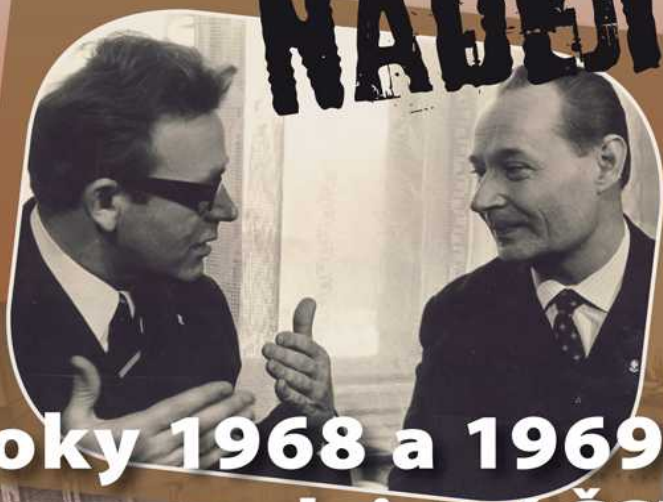

ČAS MARNÝGH NADEJÍ

Jiří Svejkovský

Roky 1968 a 1969
ve zpravodajství ČST

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

ČAS MARNÝCH NABĚJÍ

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Jiří
Svejkovský

**ČAS
MARNÝCH
NABĚJÍ**

**Roky 1968 a 1969
ve zpravodajství ČST**

DOKUMENT

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Copyright © Jiří Svejkovský, 2010
Photos © Jiří Svejkovský, 2010
Cover and Layout © Zbyněk Hraba, 2010
Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2010

ISBN 978-80-7425-050-7

Prolog

O průběhu osudných roků 1968 1969 vyšla po dvaceti letech normalizace řada knih historiků s podrobnými dokumenty. V hodnocení pražského politického jara a jeho vývoje až do sovětské okupace a následné normalizace se v nich uvádějí hlavně projevy a činy našich i sovětských nejvyšších politických představitelů. Tu dobu však také různě prožívali i obyčejní lidé a byli to v naprosté většině ti, kteří obrodný proces v roce 1968 vítali a viděli v něm, po čtyřiceti letech zhoubného režimu komunistické partaje, přece jen naději na lepší svobodný život. O těchto lidech pražského politického jara je i tento dokument. Vznikal od prvních dnů roku 1968 až do konce roku 1969 nejen z mých vzpomínek, archivních dokladů, ze zápisů technických pracovníků Československé televize, ale i z dopisů diváků. Mnozí z nich už bohužel nežijí, je možno připomínat jen jejich jména. Především jejich památce je určeno i toto vzpomínání.

Jiří Svejkský

I.

Vysílání Československé televize ve dnech 1. ledna–21. srpna 1968

Jak to začalo...

Po celé období od 1. ledna do srpna 1968 bylo zpravodajství ČST provázeno bouřlivým vývojem politických událostí.

Bylo nutno je nejen sledovat, ale i komentovat, a pomáhat tak novým myšlenkám Dubčekova vedení KSČ.

Od 1. ledna 1968 bylo z iniciativy šéfredaktora zpravodajství Kamila Wintra zavedeno tzv. domácí večerní komentované zpravodajství. **(foto č. 2)**

Bylo to opravdu novum. Do té doby komentovali denní zprávy ze světa svými poznámkami jen redaktoři zahraniční redakce. Komentovat domácí vnitropolitické události vyžadovalo ale odvalu. Se mnou se toho ujal kolega Mario Ilk a třetím měl být redaktor Jaroslav Bouz. Ten však brzy ze zdravotních důvodů od tohoto úkolu odstoupil a nahradil ho redaktor Čeněk Pražák.

Naše první relace byly dost opatrné, šlo spíš o výběr zpráv z předcházejících Televizních novin v 19 hodin s osobním zdůrazněním jejich významu, případně uvedením nějaké

zajímavosti, která by se jinak podle dosavadních zvyklostí do vysílání nedostala.

Novinkou bylo ovšem i to, že jsme si mohli do relace zvát hosty, odborníky k rozhovoru k různým aktuálním otázkám.

V období, kdy se znovu otevřel případ takzvané sebevraždy ministra Jana Masaryka, jsem si například pozval k rozhovoru generálního prokurátora Jiřího Kobláře, který se právě vrátil z Londýna, kde zpovídal bývalého Masarykova tajemníka.

V prvním týdnu roku 1968, konkrétně 3. až 5. ledna, pokračovalo přerušené jednání pléna ÚV KSČ z prosince 1967. Na tomto lednovém plénu se totiž, jak známo, rozhodlo rozdělit funkci prezidenta Novotného a prvního tajemníka ÚV KSČ. A tím prvním tajemníkem se nečekaně stal Alexandr Dubček. Předsednictvo bylo doplněno čtyřmi novými členy. Byli to Jan Piller, Josef Špaček, Emil Rigo a Josef Borůvka.

Od tohoto dne vlastně začala nová Dubčekova politická linie, která vyústila v pražské politické jaro, v úsilí o socialismus s lidskou tváří.

Brzy bylo veřejným tajemstvím, že diskuze na tomto plénu byla nezvykle bouřlivá a hlavně kritická k dosavadnímu vedení strany.

Podrobnosti jsme ovšem ve zpravodajství televize hned neznali.

Z vedení ČST jsme se po několika dnech dozvěděli, že do Prahy přijel na nějaké další jednání nový člen předsednictva ÚV KSČ, brněnský tajemník Josef Špaček, a byl ubytován v hotelu Praha za Prašnou bránou. Zavolali jsme mu tam a on souhlasil s natočením rozhovoru o tom, o co šlo na lednovém plénu. Natáčel jsem s ním přímo v jeho hotelovém pokoji a byla to první sedmiminutová senzační in-

formace, vysílaná v Televizních novinách (dále jen „TN“) dne 17. ledna 1968.

A hned v dalším týdnu, kdy jsem zase převzal večerní komentované zpravodajství, mluvil v něm o nové rodící se politické situaci přizvaný premiér Oldřich Černík.

V dalším týdnu realizoval sám šéfredaktor Kamil Winter v rámci Televizních novin, rozhovor s literárním historikem a spisovatelem Eduardem Goldstüčkrem s názvem „Lidé se ptají“.

A pak už šel, dá se říci, jeden významný politický pořad, za druhým.

V neděli 3.března se konala na Kladně okresní konference strany. Přijel na ni i nový první tajemník Alexandr Dubček. Zajeli jsme tam s K. Wintrem. Tehdy ještě nebylo jasné, zda můžeme takové stranické konference natáčet, ale bez kamery nás tam pustili. Dubček seděl za předsednickým stolem a měl zřejmě promluvit v druhé části schůze. Když vyhlásili přestávku, kladenští soudruzi se zvedli a šli někam za podium, asi na kafe. Dubčeka nechali sedět. Nevím, jestli ho vůbec vyzvali, aby šel s nimi. Využili jsme toho, zašel jsem za ním a měli s ním první přátelský rozhovor, bohužel bez filmového natáčení, jen s fotografem. A svědčí o tom dnes už historická fotografie. **(foto č. 4)**

V úterý 12. března 1968 nás už pozval sám předseda vlády Oldřich Černík na natáčení besedy s horníky na dole Centrum v Jiřetíně u Mostu.

Natáčel jsem tam asi hodinovou besedu. Po Černíkově úvodním slově se ho havíři ptali na podrobnosti nové politiky. Já mezi nimi chodil s mikrofonom a premiér odpovídal. Hned 14. března jsme z toho po TN odvysílali 50minutový pořad nazvaný „O. Černík mezi horníky“.

Takovým způsobem jsme v televizi seznamovali lidi s tím, co přináší a znamená nová Dubčekova politika.

Nezůstalo však jen při tom. Už v únoru jsme ve zpravodajství ČST zavedli týdenní komentáře progresivních osobností ochotných promluvit k nové politické situaci, nazvané „Tváří v tvář“. Kromě toho řadu nových pořadů vysílala i redakce publicistiky, jejichž autory byli i Jiří Kantůrek a Vladimír Škutina. **(foto č. 5 a 6)**

Dne 15. února 1968 pronesl zásadní projev na téma „Hospodářské problémy po lednu 68“ i Otta Šik. Natočil ho Mario Ilk. V březnu jsem odvysílal již zmíněnou besedu O. Černíka s havíři a v dubnu komentář tajemníka ÚV KSČ Zdenka Mlynáře. Kolega Tomislav Neklan natočil názory respektovaného filozofa docenta Jiřího Hermacha z Filozofického ústavu Československé akademie věd, Čeněk Pražák rozhovor s politikem a filozofem Jaroslavem Šabatou z Brna. Já pak natočil náměstka ministra financí dr. M. Koudelku a ještě v červenci i cestovatele Jiřího Hanzelku. To už také přestala platit cenzura a nejen přední osobnosti politiky se k nové situaci vyslovovali velmi otevřeně.

Rozhovory nebo přímá vystoupení těchto lidí se často natáčely v jejich kancelářích. Já ale například natáčel Jiřího Hanzelku v pokoji hotelu Flora na Vinohradech. Hlavní produkční Fast měl tento hotel k takovému natáčení pronajatý dost často. Byl tam pro natáčení klid, ale nevím, jestli tam nebyl utajený odposlech. **(foto č. 8)**

V dubnu 1968 došlo k další historické události ve vysílání televizního zpravodajství. Poprvé jsme směli natáčet přímo na plenárním zasedání ÚV KSČ ve Španělském sále na Hradě. Natáčeli jsme celý úvodní projev A. Dubčeka. Když ale skončil a měla začít diskuze, tamější pořadatelé náš štáb sice zdvořile, ale rozhodně vykárali ze sálu. **(foto č. 8)**

Snažil jsem se v předsálí i na chodbě natočit některého člena pléna s otázkou, jak hodnotí Dubčekův projev, nebo aby řekl svůj názor na současnou politiku. A měl jsem

zájem, aby promluvil i takzvaný konzervativce, kritik nového vedení strany. To aby televize nebyla zas napadána, že dává hlas jen takzvaným progresivním členům strany. Oslovení, šéfredaktor Rudého práva Oldřich Švestka a vedoucí tajemník městského výboru v Praze Antonín Kapek, však odmítli na kameru cokoli říci. Ochotný byl nakonec první tajemník ÚV KSS Vasil Biľak. Nekritizoval přímo Dubčeka a spol. (tedy předsedu vlády Oldřicha Černíka, tajemníka ÚV KSČ Čestmíra Císaře a člena předsednictva ÚV KSČ Josefa Smrkovského), ale odvolával se hlavně na zachování internacionálního přátelství se Sovětským svazem. Tento krátký rozhovor s Biľakem pak později, za normalizace v osmdesátých letech, využili jiní televizní pracovníci při oslavě nějakého Biľakova životního jubilea. Měl to být důkaz jeho správné ideologické pevnosti v krizových začátcích roku 1968. Tehdy jsem už pracoval mimo televizi jako bezpečnostní a požární technik u čtvrtého zaměstnavatele, na Silnicích Praha. Kolegové, kteří to v televizi viděli, mě zastavovali slovy: „Včera jsme tě viděli zase v televizi, mluvil jsi s Biľakem, co s ním máš?“ **(foto č. 9)**

V dalších týdnech po dubnovém plénu ÚV KSČ roku 1968, byla televize snad u všeho, kde se rozhodovalo o dalším vývoji nové politiky, o novém, nestalinském obsahu socialismu.

V pátek 5. dubna přijal ústřední výbor strany Akční program KSČ. Tento dokument byl nutně ještě v některých formulacích poplatný internacionálním závazkům vůči SSSR. Distancoval se však od chápání vedoucí úlohy strany jako monopolní moci stranických orgánů nad občany nestraníky. Zahrnoval konkrétní cíle nápravy, jako konec třídního kádrování ve všech oblastech společenského života. Nebylo proto divu, že do této strany najednou vstupovali lidé, kteří se jí dosud raději vyhýbali. Svými pro-

gresivními myšlenkami byl však Akční program pro dogmatiky všeho druhu a všech národností nepřijatelný a přímo nebezpečný.

Už v březnu musel Dubček čelit první kritice Leonida Brežněva a dalších představitelů Varšavského paktu v Drážďanech, konkrétně Waltra Ulbrichta. O měsíc později si Brežněv s několika dalšími členy předsednictva ÚV KSSS pozval Dubčeka na kobereček do Moskvy.

O přípravě těchto schůzek a pak i o jejich výsledcích jsme byli v televizi, ale i v ostatních médiích zpravidla informováni přímo ze sekretariátu ÚV KSČ. Současně jsme byli znovu vyzýváni v rámci náhle neexistující cenzury k odpovědné práci, která nebude Moskvu provokovat k další kritice Dubčekovy politiky. Proto jsem také nejen já, ale i ostatní redaktoři, z příkazu šéfredaktora K. Wintra, důsledně v televizi dbali na to, abychom z obrazovky nenapadali, nebo dokonce nežádali odvolání konzervativních členů strany, odpůrců Dubčeka.

Přesto kritika Dubčekovy politiky také ze strany zemí socialistického bloku neustávala a objevila se zpráva, že došel – a ne jen jeden – velmi ostrý a varovný dopis jak z Moskvy, tak tentokrát i z Varšavy. K těmto dopisům mám také osobní vzpomínku.

To už bylo v červenci, 6. dne toho měsíce, kdy se v Obecním domě v Praze konala krajská konference pražské městské organizace KSČ. Sem už televize směla i s kamerou. Hlavní projev měl Josef Smrkovský a v diskuzi dostal z pléna dotaz, jak je to s těmi dopisy, zda opravdu došly a proč je předsednictvo nezveřejnilo. Smrkovský přiznal, že dopisy přišly, ale (volně cituji jeho odpověď): „Dopisy není třeba dramatizovat, bude o nich napřed jednat předsednictvo a ukazuje se, že dojde k dalším konzultačním schůzkám. Situace je složitá, stavíme ale i nadále na přátelství

se SSSR a ostatních socialistických zemích. Předpokladem tohoto přátelství je ovšem suverenita našeho státu.“

Vznikla vzrušená debata, proč předsednictvo dopisy dosud nepostoupilo stranickým organizacím. Většina delegátů byla také proti tomu, aby o dopisech věděla dřív televize a rozhlas. To se nás začalo týkat, měl jsem je tedy ve své zprávě z konference zatajit?

Potřeboval jsem znát názor Smrkovského. Napsal jsem mu proto na kousek papíru, že by televize ráda použila a odvysílala aspoň tu část jeho projevu, kde odpovídá na dotaz k dopisům z pléna. Josef Smrkovský mi na témže papírku se svým podpisem napsal ANO.

Ten papírek mám dodnes ve svém archivu na památku.

O rok později, 1. 10. 1969, však toto Smrkovského ANO pro televizi, připomněla v týdeníku *Tribuna* její redaktorka Anna Svárovská, jako další hřích do seznamu provinění Smrkovského proti straně.

Další konzultační schůzky s představiteli Moskvy na sebe nedaly čekat.

Celý červenec 1968 byl plný politického napětí. Na území Čech se stále zdržovala vojska Sovětského svazu na takzvaném cvičení Šumava. Cvičení mělo probíhat jen během června, ale jaksi se protahovalo. Do redakce začaly chodit dopisy rozhořčených občanů požadujících odchod sovětské armády. Lidé si stěžovali nejen na různé škody způsobené tímto cvičením, ale i na nebezpečné chování vojáků.

Jiní zas dobromyslně psali, jen ať si cvičí, aspoň vidí, že u nás žádnou kontrarevoluci nepřipravujeme. Nikdo z nás tehdy netušil, že sovětští generálové u nás pro tato vojska plánovali trvalý pobyt.

Přicházely však i dopisy s opačnými názory, jeden z nich mi poslal jako anonym můj bývalý spolužák.

Jiří Smrkovský, „Ano“ a jeho podpis pod text o dopisech
z Varšavy pro vysílání v ČST

r. Smrkovský,

v Televizi, chceme pozvat část vašeho vystoupení, kde
hovoříte o slázkosti bitance, o tom, že stavíme i nadále
na přátelství k SSR, a ostatním soc. zemím.

Současní ale předpokládáme, že souvědomá nositel
státu je předpokládá totoho přátelství.

Rádi bychom tohle nepříteli řekl, že dopisy jsou zle,
ale není třeba u nás drammatizovat, o u nás bude jednot
předvedeního úV KSČ ~~problematika~~ ukazuje se,
že dojde k určité konzultaci. ^{aniž} ~~bez~~ jistě.
Pevně a váš názor.

Děkuje Jiří Smrkovský

Ano. Smrkovský

Napadá mě v něm, že tzv. převlíkám kabát. Já už byl ale
na rozdíl od něj dávno přesvědčen, že je čestnější zbavit se
idealistických omylů mládí než v nich dál přetrvávat. Pro-
to jsem se nad jeho názory už jen pousmál.

Události pokračovaly.

V sobotu 6. července 1968 pozval předseda vlády Oldřich Černík do Hrzánského paláce asi desítku novinářů, kteří se výrazněji projevovali v obrodném procesu. Měl jsem čest být mezi nimi a pamatuji, že tu byli mj. Jiří Ruml, Jiří Lederer, Karel Kyncl, Jiří Kantůrek. Další jména kolegů z novin jsem zapomněl. Na této schůzce měl být údajně i Dubček, ale Černík nám oznámil, že ten musel narychlo odjet do Bratislavy k jednání s maďarským prvním tajemníkem strany Jánosem Kádárem.

S předsedou vlády Oldřichem Černíkem tu byl i člen předsednictva ÚV KSČ a předseda ústředního výboru Národní fronty František Kriegel, ale i pražský vedoucí tajemník strany Antonín Kapek. Ten si neodpustil ironickou poznámku, že si rád prohlédne elitu současných novinářů.

Černík nás napřed seznámil jen s hospodářskou situací a pak znovu s ohledem na složitá jednání s Brežněvem naléhavě nabádal k nejitření už tak napjaté politické situace.

V pátek 26. července na poradě přímo v sekretariátu ÚV KSČ informoval šéfredaktory o přípravě jednání v Čierné nad Tisou tajemník ÚV KSČ Čestmír Císař. Oznámil, že jako vstřícné gesto pro Moskvu byl na její žádost odvolán z funkce Náčelníka Hlavní politické správy ministerstva národní obrany generál Václav Prchlík, který se ve funkci braného a bezpečnostního oddělení KSČ v rámci Varšavské smlouvy snažil o relativní samostatnost čs. armády.

Moskva to ovšem brala jak náš pokus o vystoupení z Varšavského paktu.

V neděli 28. července 1968, v předvečer odletu naší delegace na jednání do Čierné nad Tisou, jsem měl možnost natáčet i krátký projev J. Smrkovského k divákům.

K natáčení došlo v jeho pracovně v tehdejší budově Národního shromáždění za Jindřišskou věží na Náměstí Maxima Gorkého (dnes Senovážné). V projevu vysvětloval di-